

[Udenrigsministeren.]

En interessant side af nedrustningsdebatten og nedrustningspolitikken har været, at uanset besværet ved at nå aftaler om konkrete skridt har såvel USA som Sovjetunionen i 1964 foretaget følgende ensidige skridt til begrænsning af rustningskapløbet ud fra „det gensidige eksemplets politik“:

1) Efter sovjetisk bebudelse i december 1963 af visse nedskæringer i landets militærudgifter for det kommende finansår i sammenligning med det foregående års udgifter gav USA i begyndelsen af januar 1964 meddelelse om, at også det amerikanske militærbudget ville falde i det kommende år. Trods den tilsyneladende symbolske størrelsesorden — 2-4 pct. — repræsenterer disse nedskæringer ikke ubetydelige absolutte beløb, nemlig henholdsvis 600 mill. rubler og ca. 1 milliard dollars.

2) I sit årlige budskab til den amerikanske kongres erklærede præsident Johnson den 8. januar 1964, at USA agtede at nedskære produktionen af beriget uran til militære formål med 25 pct., at indstille driften af 4 reaktorer, der fremstillede plutonium, samt at nedlægge et større antal militære installationer — i USA og på fremmed territorium — der ikke længere var væsentlige for landets sikkerhed. Sovjetunionen opfordredes til at foretage lignende reduktioner af sine fremstillingsanlæg.

3) Senere på året stillede USA en af landets største atomreaktorer, der anvendes til civile formål, under kontrol af Den internationale Atomenergiorganisation, IAEA, i håb om, at eksemplet ville blive fulgt af andre stormagter, i særdeleshed Sovjetunionen, og ud fra ønsket om at give IAEA mulighed for at indvinde erfaringer som internationalt kontrolorgan. Disse skridt har ikke affødt nogen tilsvarende reaktion fra sovjetisk side.

4) Den 20. april 1964 gav præsident Johnson og daværende premierminister Khrustjov meddelelse om ensidige rustningsbegrænsninger på kernevåbenområdet. For USAs vedkommende drejede det sig om en yderligere nedskæring over en 4 års periode af produktionen af beriget uran samt plutonium — der sammen med de i januar bebudede nedskæringer indebærer totalreduktioner på henholdsvis 40 og 20 pct. For Sovjetunionens vedkommende er der tale om

en væsentlig, men ikke nærmere specificeret nedskæring af produktionen af beriget uran, indstilling af opførelsen af 2 store plutoniumreaktorer og overførsel af spalteligt materiale fra den militære til den civile sektor. Den 21. april 1964 oplyste den britiske premierminister, at de britiske beholdninger af spalteligt materiale til militært brug allerede var bragt ned på det mindste niveau, at den britiske produktion af plutonium til militært brug ville blive indstillet gradvis, samt at de mængder plutonium, der fremkommer som et biprodukt af de civile reaktoreres virksomhed, udelukkende påregnedes anvendt til fredelige formål. USAs præsident og Storbritanniens premierminister havde været i nær kontakt om disse nedskæringer. Den sovjetiske regeringschef var på forhånd blevet underrettet om nedskæringerne og tidspunktet for deres offentliggørelse.

5) I december måned blev det fra sovjetisk side offentliggjort, at den øverste sovjet havde vedtaget en reduktion på 500 mill. rubler af militærbudgettet for 1965. I meddelelsen herom henvistes der udtrykkeligt til udtalelser af den amerikanske forsvarsminister om, at USAs forsvarsbudget for finansåret 1965-66 for første gang i flere år ville blive under 50 milliarder dollars. Budgettet var ved forelæggelsen for kongressen i januar 1965 på 49 milliarder dollars.

Disse skridt er ikke resultatet af særlige aftaler mellem stormagterne. De er taget udelukkende på grundlag af håbet om, at modparten vil træffe tilsvarende foranstaltninger af egen fri vilje. I flertallet af tilfældene har dette håb vist sig berettiget.

Som fremhævet fra både østlig og vestlig side ved flere af reduktionerne er disse ikke ensbetydende med egentlig nedrustning. De understreger imidlertid, at øst og vest begge ønsker at fastholde de tendenser mod afspænding og øget gensidig tillid, der i 1963 kom til udtryk i formelle aftaler. Tillige indicerer disse foranstaltninger af ensidig eller koordineret art, at der i begge lejre består et ønske om i hvert fald at eliminere byrderne ved „overoprustning“.

En sammenfattende vurdering af forhandlingssituationen må vel omtrent lyde således:

Visse politiske afspændingstendenser af-